

تاریخ دریافت مقاله: ۸۰/۱۰/۱۰
تاریخ بررسی مقاله: ۸۱/۴/۱۶
تاریخ پذیرش مقاله: ۸۳/۸/۴

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳
دوره سوم، سال یازدهم، شماره‌های ۱ و ۲
صص: ۱۰۱-۱۲۰

مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی الف غیرسمی و سمی در بین مردان و زنان مبتلا به سرطان و افراد عادی مراجعه کننده به مراکز مشاوره و روان‌درمانی شهر اهواز

دکتر یوسفعلی عطاری*

دکتر عبدالکاسم نیسی*

ناصر یوسفی**

جمیله نبوی حصار***

چکیده

پژوهش حاضر مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی الف غیرسمی و سمی در میان مردان و زنان مبتلا به سرطان و عادی مراجعه کننده به مراکز مشاوره و روان‌درمانی در شهر اهواز می‌باشد. نمونه این تحقیق ۱۸۰ نفر بودند، که شامل ۶ گروه: ۳۰ مرد سرطانی، ۳۰ زن سرطانی، ۳۰ نفر برادران سرطانی، ۳۰ نفر خواهران سرطانی، ۳۰ نفر مرد هم‌محله‌ای و ۳۰ نفر زن هم‌محله‌ای سرطانیها بودند. هدف این تحقیق پیدا کردن علل روان‌شناختی سرطان و ارائه راهکارهایی به منظور پیشگیری از آثار منفی روانشناختی در افراد مبتلا به سرطان بود. برای مقایسه افراد سرطانی و عادی در چهار متغیر شخصیتی فوق، از آزمونهای سرسختی روانشناختی، آزمون سنخ شخصیتی الف غیرسمی، سنخ شخصیتی الف سمی و آزمون هیجان خواهی با روایی و پایایی قابل قبول استفاده شد. طرح تحقیق از نوع علی-مقایسه‌ای بود. یافته‌های تحقیق از میان افراد سرطانی، خواهر، برادر و افراد هم محله سرطانیها در مراکز مشاوره و مراکز روان‌درمانی در اهواز جمع‌آوری گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) استفاده شد و تفاوت در میانگینها با استفاده از آزمون پیگیری توکی بررسی گردید. بر اساس یافته‌های به دست آمده در این پژوهش مشخص

*- عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

** - کارشناس ارشد رشته مشاوره خانواده دانشگاه شهید چمران اهواز

*** - کارشناس بخش تحقیقات آموزش و پرورش شهرستان سقر

گردید که بین مردان و زنان از لحاظ متغیرهای سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف غیرسمی و سمی تفاوت دیده نشد و فقط بین گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ متغیرهای هیجان خواهی و سنخ شخصیتی الف-سمی تفاوت وجود دارد .

کلیدواژگان: سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف- غیرسمی، سنخ شخصیتی الف سمی

مقدمه

شخصیتی در ساختاری با نام سرسختی روانشناختی^۱ منعکس است .

به طور کلی، سرسختی روانشناختی بر تجربه درونی و دریافت ذهنی انسان تأکید می کند و سه مؤلفه سرسختی شامل تعهد (در برابر بیگانگی) کنترل (در برابر ناتوانی) و مبارزه جویی می باشد. افراد سرسخت دارای ویژگیهایی مثل حس کنجکاوی قابل توجه، تمایل به داشتن تجارب جالب و معنی دار، اعتقاد به مؤثر بودن آنچه که مورد تصور ذهنی است و ابراز وجود، نیرومندی، توانایی و مقاومت می باشند. یکی از مشهورترین الگوهای شخصیتی- رفتاری که از سال ۱۹۵۹ تاکنون در متون روانشناسی و روان پزشکی مطرح بوده و مورد توجه فراوان قرار گرفته است، الگوی شخصیتی سنخ الف می باشد. در سال ۱۹۵۹ دو متخصص قلب به نامهای فریدمن و روزنمن^۲ مشاهده کردند که مردان و زنانی که دارای ویژگیهایی از قبیل تکلم سریع،

در طول سالهای گذشته پژوهشهای بسیاری نشان داده اند که رویدادهای فشارزا در ظهور بیماریهای جسمانی و ذهنی مؤثرند (کوباسا^۱، ۱۹۷۹؛ هولمز و راهه^۲، ۱۹۷۶). کوباسا (۱۹۷۹) از اولین محققانی بود که بر مبنای نظریه سلیه^۳، (۱۹۵۷) سعی کرده است متغیرهایی که اثرهای منفی عوامل فشارزا را منحرف می کنند، مشخص کند. وی در میان متغیرهای تعدیل کننده ارتباط بین فشار روانی و بیماری، ویژگیهای شخصیتی را مورد توجه قرار داد و در اولین مطالعه خود، این فرضیه را بررسی کرد که اشخاصی که درجه بالایی از فشار روانی را بدون بیماری تجربه می کنند، ساختار شخصیتی متفاوتی از افرادی دارند که در شرایط فشارزا بیمار می شوند. کوباسا (۱۹۷۹) در این مطالعه نشان داد که تمایز

¹ - Kobasa

² - Holms & Rahe

³ - Selye

⁴ - psychological hardiness

⁵ - Fridman & Rosenman

افراطی به کار و حرفه (روزنمن، ۱۹۷۸). بسیاری از تحقیقات ویژگیهای الگوی الف را تحت عنوان خصوصیات غیرسمی و خصوصیات سمی شناسایی و معرفی کرده‌اند. خصوصیات غیرسمی یا غیرمضر تحت عنوان گرایش به کسب موفقیت و سخت کوشی و ویژگیهای سمی معمولاً در قالب بی‌حوصلگی، تحریک‌پذیری و پرخاشگری قابل شناسایی هستند (برنر و بلون^{۱۱}، ۱۹۹۲؛ نجاریان، ۱۳۷۲). ویژگیهای سمی سنخ الف بخشی از الگوی سنخ الف هستند که به تنهایی نقش مهمی در افزایش احتمال وقوع حمله‌های قلبی دارند (روزنمن، ۱۹۸۹؛ میتوز^{۱۲}، ۱۹۸۸؛ فریدمن، ۱۹۸۷) و با بسیاری از علائم و اختلالهای روانی و روان-تنی مرتبط هستند (بلون و بارلیک^{۱۳}، ۱۹۹۰؛ اسپنس^{۱۴}، ۱۹۸۷). تنوع جویی در احساسات و تجارب از نیازهای آدمی است چنان که بعضیها حتی خطر هم می‌کنند تا به چنین تجربه‌هایی دست یابند. برای اندازه‌گیری این نیاز، زاکرمن^{۱۵} (۱۹۷۹) آزمونی تهیه کرد به نام مقیاس هیجان‌خواهی که این مقیاس شامل سؤالاتی به منظور ارزیابی تمایل فرد برای شروع و انجام فعالیتهای مخاطره‌انگیز یا ماجراجویانه،

رقابت‌جویی، بی‌حوصلگی، سخت کوشی، پرخاشگری و خشونت هستند حدوداً هفت برابر بیشتر از افراد فاقد چنین ویژگیهایی مستعد ابتلا به بیماریهای کرونر قلبی^۱ می‌باشند (فریدمن و المر^۲، ۱۹۸۴). الگوی شخصیتی- رفتاری افراد دارای ویژگیهای یاد شده، الگوی شخصیتی سنخ الف نامیده شد (فریدمن و روزنمن، ۱۹۵۹). یافته‌های پژوهشی رویهم رفته ویژگیهای شخصیتی- رفتاری زیر را در افراد الگوی الف تأیید می‌کنند: تمایل به تنها کار کردن (دمبرسکی و مک دوگال^۳، ۱۹۷۳)، بلندپروازی و کمال‌گرایی افراطی (روزنمن، ۱۹۷۸)، گوش به زنگی و هوشیاری فراوان (بورتنر^۴، ۱۹۶۹)، تعجیل و شتاب‌زدگی در زندگی و رقابت‌جویی (فریدمن، هال و هریس^۵، ۱۹۸۵)، پرخاشگری (رز^۶، ۱۹۷۸)، تنیدگی و ناآرامی (پیشکین^۷، ۱۹۸۰)، بی‌صبری، کم تحملی و تحریک‌پذیری (بورمن^۸، هال و گلاس^۹، ۱۹۷۵)، و شدیداً غرق در کار و ناتوانی در کناره‌گیری از اشتغال به کار (ژئائن و کیوپر^{۱۰}، ۱۹۹۲) و علاقه

¹ - Conronary Heart Diseases (CHD)

² - Ulmer

³ - Dembroski & MaCdougall

⁴ - Bortner

⁵ - Hall & Haris

⁶ - Rose

⁷ - Pishkin

⁸ - Borman

⁹ - Glass

¹⁰ - Yaen & Kuiper

¹¹ - Bernner & Bloon

¹² - Mitoz

¹³ - Barlik

¹⁴ - Spense

¹⁵ - Zakerman

اختلاف معنی‌داری دیده نشد. نتایج مطالعه دوم نشان داد که بین مادران با فشار روانی و غیرفشار روانی اختلاف معنی‌داری از لحاظ داشتن فرزندان سرطانی وجود دارد. اما در بین پدران اختلاف معنی‌دار نبود.

نول^۱ (۱۹۹۵) در پژوهشی که در مورد عامل‌های سرطان قلب انجام دادند، به عامل‌های شخصیتی و حمایت‌های خانوادگی توجه کردند. نمونه این پژوهش شامل ۲۰ زن بین سنین ۴۵-۵۵ بود که مبتلا به سرطان قلب بودند. با استفاده از پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌های منظم عامل‌های شخصیتی، روابط خانوادگی و موفقیت شغلی سنجیده شد. در میان عامل‌های شخصیتی به مؤلفه سرسختی و چندین مؤلفه دیگر توجه شد. نتایج نشان دادند که بین سرسختی با سرطان قلب رابطه معنی‌داری وجود دارد.

در تحقیقی که توسط گرینینگ- لیلانی^۲ (۱۹۹۱) با عنوان نوجوانان سیگاری و آسیب‌پذیری ناشی از مصرف سیگار و ارتباط آن با مرگ، انجام شد، این فرضیه مطرح گردید که نوجوانان سیگاری از لحاظ میزان احتمال مرگ (که عامل آن مصرف سیگار باشد) با نوجوانان غیرسیگاری تفاوت ندارند. برای انجام دادن پژوهش، میزان مرگ و میر در میان سرطانیها، بیماران ریوی و سکت‌های قلبی

جستجوگری در زمینه تجارب حسی تازه، لذت بردن از هیجان ناشی از تحریکات اجتماعی و اجتناب از کسل شدن است. فردی که دارای این خصوصیات باشد، هیجان خواه نامیده می‌شد. در پژوهش حاضر هدف این است که سه متغیر شخصیتی یعنی هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف و سرسختی روانشناختی در بیماران جسمی سرطانی با افراد عادی مقایسه شوند. تحقیقات فراوانی نشان داده است که عوامل فشارزا و عوامل روانی بر بیماری جسمانی مؤثرند. در این پژوهش عوامل روانی و رابطه آن با بیماری سرطان بررسی می‌شود.

پیشینه تحقیق

در پژوهشی مقایسه‌ای بین والدین با فشار روانی و فرزندان سرطانی و خانواده‌های مقابل (یعنی والدین بدون فشار روانی) و نداشتن فرزندان سرطانی، انجام گرفت. این پژوهش به دو صورت انجام گرفت. در مطالعه اول ۲۵ نفر در فاصله سنی (۸-۱۸) سال مورد مطالعه قرار گرفتند و در مطالعه دوم ۴۲ نفر در فاصله سنی (۸-۱۵) سال مورد مطالعه واقع شدند. در این پژوهشها هر دو دسته والدین پرسشنامه‌های معیار خانوادگی و معیار حمایت اجتماعی را کامل کردند. نتایج تحقیق نشان داد که در مطالعه اول بین والدین با فشار روانی و بدون فشار روانی و داشتن فرزند سرطانی

^۱ - Noll

^۲ - Greening- Leilani

داد که در این فاصله سنی رابطه مهمی بین احساس ارزیابی در مورد ارتباط و صفات چندگانه چک لیست در صفاتی چون اضطراب، خصومت و افسردگی وجود دارد. برای ارزیابی کیفیت زندگی در میان صفات چندگانه چک لیست فقط به دو صفت هیجان خواهی و عاطفه مثبت توجه شد که به رابطه معنی داری دسترسی پیدا کردند. لازم به یادآوری است که این ارزیابیها بعد از چهار، هشت و دوازده ماه بعد از تشخیص بیماری سرطان انجام شد (کولینز^۱، ۱۹۹۲).

در تحقیقی که با عنوان سنخ رفتاری الف و مرگ سرطانیها، انجام گرفت ۳۱۵۴ مرد سالم در فاصله سنی (۵۹-۳۹) سالگی که دارای سنخ رفتاری A و B بودند در طول سالهای ۱۹۶۰ تا ۱۹۶۶ مورد مطالعه قرار گرفتند. بعد از ۶ سال یعنی در سال ۱۹۶۶ تعداد مرگهای این افراد مورد بررسی واقع شد. نتیجه این بود که ۹۷ نفر از ۳۱۵۴ نفر که بر اثر سرطان مرده بودند، بیشتر دارای سنخ شخصیتی الف بودند. تعداد سنخ الف ۱/۵۵ درصد بیشتر از سنخ ب بودند. البته موقعی که متغیرهای سن، کشیدن سیگار، فشار خون و کلسترول خون کنترل شد، این نسبت به ۱/۲۹ درصد کاهش یافت. فاکس^۲ (۱۹۸۷) تحقیق دیگری با عنوان رفتار مستعد استرس در سنخ

و مغزی که سیگاری بودند مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش بر روی ۱۹۸ پسر و ۲۱۰ دختر دانش آموز دبیرستانی انجام گرفت. از این تعداد ۱۱ درصد به طور منظم سیگار مصرف می کردند و ۱۵ درصد به صورت متناوب. نتایج تحقیق نشان داد که افراد سیگاری و غیرسیگاری از لحاظ ریسک پذیری (خطر کردن) تفاوت ندارند. افراد سیگاری و غیرسیگاری از لحاظ مرگ بر اثر سرطان تفاوت چشم گیر بالایی داشتند، ولی اینکه سیگار عامل مرگ می باشد از نظر آماری معنی دار نبود. افرادی که مرتب سیگار مصرف می کردند در مقایسه با گروه مقابل کمتر در معرض خطر مرگ بر اثر سرطان و سکنه (مغزی و قلبی) بودند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که گرایش به هیجان خواهی بالا در مردان در مقایسه با زنان کمتر خطر مرگ را در پی دارد، در حالی که خطر مرگ برای زنان بیشتر است، که فرضیه پژوهشی تحقیق فوق الذکر را مورد تأیید قرار می داد.

تحقیق دیگری تحت عنوان: "احساس مربوط به نبود وقت و بیش فعالی در افراد سرطانی انجام شده است (قربانی، ۱۳۷۳). در این پژوهش احساس ارزیابی بیمار در مورد ارتباط و حالات خلقی وی به وسیله چک لیست صفات چندگانه در ۷۳ بیمار به فاصله سنی (۲۱-۸۲) سالگی که به تازگی به سرطان مبتلا شده بودند، اندازه گیری شد. نتایج نشان

¹ - Colinz

² - Fox

حساب آورد (گراسی^۲، ۱۹۸۷).

هدف تحقیق

هدف اصلی این پژوهش بررسی این نکته است که، چه تفاوت‌هایی بین زنان و مردان در گروه‌های سه گانه (زنان و مردان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی- روانی وجود دارد. بیشتر مطالعات در دو دهه اخیر عوامل روانی و شخصیتی را در بیماری جسمانی از جمله سرطان مؤثر می‌دانند. از جمله عوامل روانشناختی عبارتند از سنخ شخصیتی الف غیرسمی، سنخ شخصیتی الف سمی، سرسختی روانشناختی و هیجان‌خواهی. لذا هدف اصلی در این پژوهش، بررسی تفاوت بین گروه‌های سه گانه فوق‌الذکر از لحاظ عوامل ذکر شده می‌باشد. سرانجام ارائه راهکارهای کاربردی و روانشناختی در زمینه بهداشت روانی به منظور جلوگیری از ابتلا به بیماری سرطان می‌باشد.

موضوع تحقیق

موضوع مورد بررسی در این پژوهش عبارت از مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان‌خواهی و سنخ شخصیتی الف- غیرسمی و سنخ شخصیتی الف- سمی در بین زنان و مردان مبتلا به سرطان و عادی مراجعه

الف و سرطان قلبی انجام داد. در این پژوهش ارتباط بین صفات شخصیتی و بیماری قلبی در ۱۶۱ زن با سرطان قلبی با میانگین سنی ۵۵ سال، ۵۵ زن با سرطان قلبی بدخیم با میانگین سنی ۴۴ سال، ۱۱۰ زن با سرطان خوش‌خیم با میانگین سنی ۳۸ سال و ۲۷ زن به عنوان گروه گواه با میانگین سنی ۳۹ سال بررسی شد. نتایج تحقیق نشان دادند که بین گروه سرطانی و عادی از لحاظ آماری تفاوت معنی‌داری وجود داشت. این پژوهش آشکار ساخت که سنخ الف بیشتر از سنخ ب در معرض خطر ابتلا به سه نوع آسیب سرطان قلبی است. گروه‌های با آسیب‌های قلبی، بیشتر از گروه گواه، گرایش به درد و بیماری دارند و به رقابت و جاه‌طلبی اهمیت می‌دهند (ایرافرا^۱، ۱۹۹۰).

پژوهشی با این فرضیه که سنخ الف مستعد بیماری سرطان است، انجام گرفت. در این پژوهش سعی شد که ارتباط بین صفات اصلی شخصیتی و بروز سرطان در میان تعداد زیادی از افراد بررسی شود. تعدادی از عامل‌های دیگر همراه با عامل سنخ الف نیز در بروز سرطان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل‌ها حاکی از آن بودند که نمی‌توان سنخ الف را به عنوان علت اصلی سرطان به حساب آورد. اما این سنخ شخصیتی را می‌توان به عنوان متغیر فرعی آسیب‌شناختی سرطان به

² - Grassy

¹ - Earafer

۴. بین مردان و زنان از لحاظ سنخ شخصیتی الف سمی تفاوت وجود دارد .

۵. بین گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ سرسختی روانشناختی تفاوت وجود دارد .

۶. بین گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ هیجان خواهی تفاوت وجود دارد .

۷. بین گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ سنخ شخصیتی الف غیرسمی تفاوت وجود دارد .

۸. بین گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ سنخ شخصیتی الف سمی تفاوت وجود دارد .

۹. بین جنس (زنان و مردان) و گروههای سه گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و خواهران عادی) از لحاظ سرسختی روانشناختی تعامل وجود دارد .

۱۰. بین جنس (زنان و مردان) و گروههای سه گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) از لحاظ هیجان خواهی تعامل وجود دارد .

کننده به مرکز مشاوره و روان درمانی در شهر اهواز می باشد. این پژوهش در پی بررسی این سؤال است که آیا بین زنان و مردان در گروههای سه گانه (زنان و مردان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) از لحاظ ویژگیهای شخصیتی سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی الف غیرسمی و سنخ شخصیتی الف سمی تفاوت وجود دارد یا نه؟

طرح تحقیق

طرح تحقیق حاضر علی - مقایسه ای (علی پس از وقوع) است. چون در این پژوهش محقق از طریق جمع آوری اطلاعات به بررسی علل وقوع یک حادثه می پردازد. لذا پژوهشگر هیچگونه دخالتی در بروز آن نداشته و تحقیق دور از هرگونه دستکاری انجام می شود .

فرضیه های تحقیق

در این تحقیق چند فرضیه اصلی به شرح زیر مورد آزمایش قرار گرفت .

۱. بین مردان و زنان از لحاظ سرسختی روانشناختی تفاوت وجود دارد .

۲. بین مردان و زنان از لحاظ هیجان خواهی تفاوت وجود دارد .

۳. بین مردان و زنان از لحاظ سنخ شخصیتی الف غیرسمی تفاوت وجود دارد .

زن) که از لحاظ سن، تحصیل و جنس با افراد سرطانی همگن بودند، به دو گروه تقسیم شدند. یک گروه خواهر یا برادر یا در صورت نیاز عموزاده‌ها (نوع اول) و گروه دوم عادی، هم محله‌ای افراد سرطانی (نوع دوم) بودند.

شیوه اجرا

روال کار به این صورت بود که به بیمارستان شفاء اهواز مراجعه شد و ضمن هماهنگی با مسئول بخش سرطانیها، از میان افرادی که در آن بخش پرونده داشتند، و محدوده سنی آنها بین ۲۰-۴۰ سال بود به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۶۰ نفر (۳۰ مرد و ۳۰ زن) انتخاب شد. سپس هر یک از آنان به مرکز مشاوره و روان درمانی افراد سرطانی مراجعه می‌کردند و پس از دریافت خدمات مشاوره‌ای، به سه مقیاس هم پاسخ می‌دادند. سپس از هر یک از این افراد خواسته شد تا خواهر و برادرش نیز به آن سه مقیاس پاسخ دهند و پاسخنامه را به منشی بخش تحویل دهند. پس از آن با توجه به آدرس افراد سرطانی که در پرونده موجود بود به محله آنها مراجعه شد و از زنان و مردان هم محله‌ای آنها سه مقیاس مزبور به عمل آمد و به این شیوه داده‌ها جمع‌آوری شد.

ابزارهای پژوهش

در این پژوهش از سه مقیاس به شرح زیر

۱۱. بین جنس (زنان و مردان) و گروههای سه گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) از لحاظ سنخ شخصیتی الف غیرسمی تعامل وجود دارد.

۱۲. بین جنس (زنان و مردان) و گروههای سه گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) از لحاظ سنخ شخصیتی الف سمی تعامل وجود دارد.

روش پژوهش

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه این پژوهش شامل دو جامعه سرطانی و عادی است، جامعه سرطانی شامل افراد مبتلا به سرطان در شهرستان اهواز می‌باشد. جامعه بیماران سرطانی که دارای پرونده بودند و یا آزمایش طبی سرطان آنها معلوم شده بود و تحت درمان بودند، در محدوده سنی (۲۰-۴۰)، ۵۷۷ نفر بودند (۳۰۴ زن و ۲۷۳ مرد). برای انتخاب ۶۰ فرد سرطانی به این صورت عمل شد: از میان ۳۰۴ زن سرطانی به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۳۰ نفر و از میان ۲۷۳ مرد سرطانی نیز به همین روش ۳۰ نفر انتخاب گردیدند. در ضمن، قبل از گرفتن آزمون، به مدت چند دقیقه با آنها مشاوره انجام گرفت تا از لحاظ روانی آماده گردند: ۱۲۰ نفر نمونه عادی (۶۰ مرد و ۶۰

مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی رفتاری الف در میان افراد مبتلا...

جدول ۱. ضرایب پایایی بازآزمایی و آلفای کرونباخ مقیاس سرسختی روانشناختی در کل نمونه و به تفکیک جنس

جنس				کل نمونه		نوع پایایی
آزمودنیهای مرد		آزمودنیهای زن		آلفای کرونباخ	بازآزمایی	
آلفای کرونباخ	بازآزمایی	آلفای کرونباخ	بازآزمایی			آلفای کرونباخ
n=۲۶۵ ۰/۷۶	n=۵۳ ۰/۸۴	n=۲۵۷ ۰/۷۴	n=۶۶ ۰/۸۵	n=۵۲۳ ۰/۷۶	n=۱۱۹ ۰/۸۴	

عمومی ANQ^۲ (نجاریان و عطاری، ۱۳۷۵) پرسشنامه افسردگی^۳ ADI (کوچک انتظار، ۱۳۷۴) و خود شکوفایی مازلو^۴ MASAI (افتخاری، ۱۳۷۲) به دو روش تصنیف و آلفای کرونباخ انجام گرفت که به ترتیب ۰/۶۵، ۰/۶۷ و ۰/۶۲ بود (کلیه ضرایب در سطح $P=۰/۰۰۱$ معنی دار بودند). ضمناً مقیاس مزبور همزمان با تعریف سازه "سرسختی روانشناختی" نیز اعتباریابی شد که ضریب اعتبار بدست آمده رضایت بخش بود.

۲. مقیاس سنخ شخصیتی - رفتاری الف^۵ (TAQ) (نجاریان، مکوندی، دباغ و نیکفر، ۱۳۷۰). مقیاس TAQ دارای ۲۴ ماده و ۲ خرده مقیاس می باشد. یکی TAQ1 که سنخ الف سمی را اندازه گیری می کند و شامل ۱۶ ماده است و دیگری TAQ2 که سنخ الف غیرسمی را می سنجد و شامل ۸ ماده است. هر ماده آزمون دارای ۴ گزینه (هرگز)، (به ندرت)، (گاهی اوقات) و (بیشتر اوقات) است

^۲ - Anxiety Questionnaire

^۳ - Ahvaz Depression Inventory

^۴ - Maslo Self- Actualization Inventory

^۵ - Trait A Questionnaire

استفاده گردید.

۱. مقیاس سرسختی روان شناختی (AHI)^۱ (نجاریان، مهربی زاده هنرمند و کیامرثی، ۱۳۷۷). این مقیاس که در سال ۱۳۷۷ توسط نجاریان و همکاران ساخته و اعتباریابی شد، دارای ۲۷ ماده است و هر ماده دارای ۴ گزینه (هرگز)، (به ندرت)، (گاهی اوقات)، و (بیشتر اوقات) می باشد. در نمره گذاری برای هر ماده به ترتیب مقادیر ۰، ۱، ۲ و ۳ در نظر گرفته شده است.

پایایی

در پژوهش حاضر ضرایب پایایی پرسشنامه سرسختی روانشناختی به دو روش بازآزمایی و همسانی درونی در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

اعتبار

در زمینه اعتباریابی آزمون مزبور که به طور همزمان با ۳ ملاک، مقیاس اضطراب

^۱ - Ahvaz Hardiness Inventory

صحیح و غلط می‌باشد و روش نمره‌گذاری آن صفر و یک می‌باشد .

که بر اساس مقادیر (۰)، (۱)، (۲)، (۳) نمره‌گذاری می‌شوند .

پایایی

پایایی آزمون فوق برای استفاده در ایران مورد بررسی قرار گرفته است، ضرایب پایایی این آزمون توسط قربانی (۱۳۷۰) با روشهای اسپرمن- براون، تنصیف گاتمن و آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۷۵ و ۰/۸۰ بودند که نشان از پایایی رضایت‌بخشی می‌باشد .

اعتبار

در پژوهش حاضر ضریب اعتبار این آزمون با مقیاس سرسختی روانشناختی ۰/۱۷ بود که در سطح $P=0/025$ معنی‌دار است .

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در دو بخش ارائه شده اند: ۱. یافته‌های توصیفی و ۲. یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها .

۱. یافته‌های توصیفی

این یافته‌ها در جدول شماره ۲ ارائه شده است .

همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌گردد، میانگین و انحراف معیار کل نمونه در متغیر سرسختی به ترتیب ۵۳/۷۵ و ۷/۷۹، در آزمودنیهای مرد ۵۳/۷۰ و ۸/۴۶ و در آزمودنیهای زن ۵۲/۸۰ و ۷/۰۹، در متغیر

پایایی مقیاس TAQ

پایایی مقیاس TAQ به روش ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. این ضرایب برای کل آزمودنیها، آزمودنیهای دختر و آزمودنیهای پسر برای TAQ1 به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۸۲ و ۰/۷۷ و برای TAQ2 به ترتیب ۰/۵۶، ۰/۶۲ و ۰/۵۴ بودند .

اعتبار مقیاس TAQ

برای سنجش اعتبار (یا روایی) مقیاس TAQ، با توجه به متون روانشناسی مربوط به ویژگیهای شخصیتی- رفتاری نسخ A، مقیاس مزبور به طور همزمان با پرسشنامه ملاک^۱ EPQ با گروههایی از دانشجویان اعتباریابی شد که نتایج قابل قبولی به دست آمد (۰/۳۲) .

۳. مقیاس هیجان خواهی (کامکاری و کامبیز، ۱۳۶۹)

این مقیاس فرم کوتاه زاکرمن (۱۹۷۹) است که شامل سلسله سؤلهایی است که برای ارزیابی تمایل فرد به فعالیتهای مخاطره‌انگیز به کار می‌رود. این آزمون دارای ۱۵ سؤال می‌باشد. این آزمون عینی و دارای دو گزینه

¹ - Eysenk Personality Questionnaire

مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی رفتاری الف در میان افراد مبتلا...

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیرهای سرسختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف- غیر رسمی و سنخ شخصیتی الف- سمی در گروههای سه گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) در کل نمونه و به تفکیک جنس

نمونه		کل نمونه			مردان			زنان	
شاخصهای آماری		انحراف معیار	میانگین	تعداد	انحراف معیار	میانگین	تعداد	انحراف معیار	میانگین
متغیرها	گروههای سه گانه								
سرسختی روانشناختی	۱	۶۰	۵۳/۴۰	۷/۹۸	۳۰	۵۲/۷۶	۹/۰۲	۳۰	۵۴/۰۳
	۲	۶۰	۵۳	۷/۱۸	۳۰	۵۵/۳۳	۷/۰۴	۳۰	۵۰/۶۶
	۳	۶۰	۵۳/۳۵	۸/۲۹	۳۰	۵۳	۹/۲۰	۳۰	۵۳/۷۰
	جمع	۱۸۰	۵۳/۷۵	۷/۷۹	۹۰	۵۳/۷۰	۸/۴۶	۹۰	۵۲/۸۰
هیجان خواهی	۱	۶۰	۳۵/۱۱	۱/۶۲	۳۰	۷/۱۱	۱/۶۰	۳۰	۱۱
	۲	۶۰	۱۰/۸۰	۱/۳۸	۳۰	۱۰/۸۳	۱/۴۱	۳۰	۱۰/۷۶
	۳	۶۰	۱۱/۶۱	۱/۵۵	۳۰	۱۱/۳۳	۱/۶۰	۳۰	۱۱/۹۰
	جمع	۱۸۰	۱۱/۲۵	۱/۵۵	۹۰	۱۱/۲۹	۱/۵۶	۹۰	۱۱/۲۲
سنخ شخصیتی الف- غیر رسمی	۱	۶۰	۲۰/۶۸	۵۵/۸	۳۰	۲۰/۵۳	۸/۸۱	۳۰	۲۰/۸۳
	۲	۶۰	۲۰/۴۰	۸/۱۱	۳۰	۱۹/۰۳	۷/۲۵	۳۰	۲۱/۷۶
	۳	۶۰	۲۱/۰۱	۹/۱۴	۳۰	۲۲/۷۳	۹/۸۱	۳۰	۱۹/۳۰
	جمع	۱۸۰	۲۰/۷۰	۸/۵۷	۹۰	۲۰/۷۶	۸/۷۲	۹۰	۲۰/۶۳
سنخ شخصیتی الف- سمی	۱	۶۰	۱۶/۲۵	۳/۵۸	۳۰	۱۶/۱۶	۳/۴۲	۳۰	۱۶/۳۳
	۲	۶۰	۱۳/۱۰	۴/۱۷	۳۰	۱۲/۹۶	۴/۲۴	۳۰	۱۳/۲۳
	۳	۶۰	۱۳/۶۱	۴/۳۹	۳۰	۱۲/۲۳	۴/۲۶	۳۰	۱۴
	جمع	۱۸۰	۱۴/۳۲	۴/۲۰	۹۰	۱۴/۱۲	۴/۲۱	۹۰	۱۴/۵۲

۱. مردان و زنان سرطانی، ۲. برادران و خواهران سرطانی، ۳. برادران و خواهران عادی

۱۴/۵۲ و ۴/۲۲ می‌باشند. همچنین، میانگین و انحراف معیار کل نمونه در گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی در متغیر سرسختی روانشناختی به ترتیب ۵۳/۴۰ و ۷/۹۸، ۵۳ و ۷/۱۸ و ۵۳/۳۵ و ۸/۲۹ در نمونه مردان به ترتیب ۵۲/۷۶ و ۹/۰۲ و ۵۵/۳۳ و

هیجان خواهی در کل نمونه ۱۱/۲۵ و ۱/۵۵، در مردان ۱۱/۲۹ و ۱/۵۶ و در زنان ۱۱/۲۲ و ۱۱/۲۵، در متغیر سنخ شخصیتی الف غیر رسمی در کل نمونه ۲۰/۷۰ و ۸/۵۷، در مردان ۲۰/۷۶ و ۸/۷۲ و در زنان ۲۰/۶۳ و ۸/۴۵ و در متغیر سنخ شخصیتی الف سمی در کل نمونه ۱۴/۳۲ و ۴/۲۰ و در مردان ۱۴/۱۲ و ۴/۲۱ و در زنان

و ۷/۰۴ و ۵۳ و ۹/۲۰ و در نمونه زنان ۵۴/۰۳ و ۶/۹۰ و ۵۰/۶۶ و ۶/۶۵ و ۵۳/۷۰ و ۷/۴۲ در متغیر هیجان‌خواهی در کل نمونه و به ترتیب در گروه‌های سه گانه فوق ۱۱/۳۵ و ۱/۶۲، ۱۰/۸۰ و ۱/۳۸ و ۱۱/۶۱ و ۱/۵۵، در نمونه مردان به ترتیب ۱۱/۷ و ۱/۶۰، ۱۰/۸۳ و ۱/۴۱ و ۱۱/۳۳ و ۱/۶۰ و در نمونه زنان به ترتیب ۱۱ و ۱/۵۹، ۱۰/۷۶ و ۱/۳۸ و ۱۱/۹۰ و ۱/۴۷، در متغیر سنخ شخصیتی الف- غیرسمی در کل نمونه و در گروه‌های سه گانه فوق به ترتیب ۲۰/۶۸ و ۸/۵۵ و ۲۰/۴۰ و ۸/۱۱ و ۲۱/۰۱ و ۹/۱۴، در نمونه مردان

جدول ۳. نتایج آزمونهای تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) متغیرهای مستقل جنس، گروه‌های سه گانه و جنس x گروه‌های سه گانه بر حسب متغیرهای وابسته سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف-

غیرسمی و سنخ شخصیتی الف- سمی

متغیرها	منبع تغییر	ارزش	مقدار F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری
جنس	Pillai's Trace	۰/۰۰۶	۰/۲۴	۴	۱۷۱	۰/۹۱۵
	Wilk's Lambada	۰/۹۹	۰/۲۴	۴	۱۷۱	۰/۹۱۵
	Hotelling's Trace	۰/۰۰۶	۰/۲۴	۴	۱۷۱	۰/۹۱۵
	Roy's largest Root	۰/۰۰۶	۰/۲۴	۴	۱۷۱	۰/۹۱۵
گروه‌های سه گانه	Pillai's Trace	۰/۱۶	۳/۸۰	۸	۳۴۴	۰/۰۰۰
	Wilk's Lambada	۰/۸۴	۳/۸۵	۸	۳۴۴	۰/۰۰۰
	Hotelling's Trace	۰/۱۸۱	۳/۸۵	۸	۳۴۴	۰/۰۰۰
	Roy's largest Root	۰/۱۴۰	۶۰۲۰	۸	۳۴۴	۰/۰۰۰
جنس x گروه‌های سه گانه	Pillai's Trace	۰/۰۸۹	۲/۰۱۱	۸	۳۴۴	۰/۰۴۴
	Wilk's Lambada	۰/۹۱۳	۲	۸	۳۴۴	۰/۰۴۶
	Hotelling's Trace	۰/۰۹۴	۱/۹۹	۸	۳۴۴	۰/۰۴۷
	Roy's largest Root	۰/۰۵۴	۲/۳۲	۸	۳۴۴	۰/۰۵۹

۲۰/۵۳ و ۸/۸۱ و ۱۹/۰۳ و ۷/۲۵ و ۲۲/۷۳ و ۹/۸۱ و در نمونه زنان ۲۰/۸۳ و ۸/۴۲ و ۲۱/۷۶ و ۸/۷۹ و ۱۹/۳۰ و ۸/۲۳ و در سنخ شخصیتی الف- سمی در کل نمونه و در گروه‌های سه گانه فوق به ترتیب ۱۶/۲۵ و ۳/۵۸ و ۱۳/۱۰ و ۴/۱۷ و ۱۳/۶۱ و ۴/۳۹، در نمونه مردان ۱۶/۱۶ و ۳/۴۲ و ۱۲/۹۶ و ۴/۲۴ و ۱۲/۲۳ و ۴/۲۶ و در نمونه زنان ۱۶/۳۳ و ۳/۳۴ و ۱۳/۲۳ و ۴/۱۶ و ۴/۵۵ هستند .

۲. یافته‌های مربوط به فرضیه‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، نسبت‌های F متغیر مستقل جنس در ارتباط با متغیرهای وابسته سرسختی روانشناختی $0/60$ ($P=0/439$)، هیجان خواهی $0/08$ ($P=0/768$)، سنخ شخصیتی الف غیرسمی $0/01$ ($P=0/917$) و سنخ شخصیتی الف سمی $0/44$ ($P=0/506$) می‌باشد، که این نسبتها معنی‌دار نیستند. به عبارت دیگر، فرضیه‌های اول تا چهارم تحقیق که حاکی از تفاوت بین زنان و مردان از لحاظ متغیرهای سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف غیرسمی و سنخ شخصیتی الف سمی است تأیید نمی‌شوند. همچنین، نسبت‌های F گروه‌های سه‌گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) در متغیر سرسختی روانشناختی برابر با $0/04$ ($P=0/945$) است. این یافته حاکی از اینست که بین سه گروه فوق از لحاظ سرسختی روانشناختی تفاوت دیده نمی‌شود. به عبارت دیگر، فرضیه پنجم تحقیق نیز تأیید نمی‌شود. نسبت F گروه‌های سه‌گانه فوق در متغیر هیجان خواهی $4/53$ ($P<0/012$) است. این یافته نشان می‌دهد که بین مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ هیجان خواهی تفاوت وجود دارد. به عبارت دیگر، نتیجه به دست آمده فرضیه ششم تحقیق را تأیید می‌کند. برای اینکه دقیقاً معلوم شود

در این پژوهش برای بررسی فرضیه‌های تحقیق به منظور پی بردن به احتمال وجود تفاوت معنی‌دار در هر یک از متغیرهای مورد مطالعه یعنی سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف- غیرسمی و سنخ شخصیتی الف- سمی در میان افراد سرطانی و عادی به انجام تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) اقدام و هر جا که تفاوت معنی‌دار بود به انجام پیگیری توکی مبادرت گردید.

همان‌طور که از جدول برمی‌آید، مقدار F های آزمونهای تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) متغیر مستقل جنس و متغیرهای وابسته سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف- غیر سمی و سنخ شخصیتی الف- سمی معنی‌دار نمی‌باشند. همچنین مقدار F های آزمونهای تحلیل واریانس چندمتغیری متغیر مستقل گروه‌های سه‌گانه (مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی) در متغیرهای چهارگانه فوق در سطح $P<0/0001$ معنی‌دارند. این یافته حاکی از این است که سه گروه فوق الذکر دست کم در یکی از متغیرهای وابسته چهارگانه با هم تفاوت معنی‌دار دارند. به علاوه، نسبت‌های F آزمونهای تحلیل واریانس چندمتغیری تعامل مستقل جنس $\times$ گروه‌های سه‌گانه معنی‌دار نیستند.

مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) متغیرهای وابسته سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی،

سنخ شخصیتی الف- غیرسمی و سنخ شخصیتی الف-سمی با متغیرهای مستقل جنس و گروههای سه گانه

سطح P	مقدار F	میانگین مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	متغیر وابسته	شاخصهای آماری / منبع
۰/۴۳۹	۰/۶۰	۳۶/۴۵	۱	۳۶/۴۵	سرسختی	جنس
۰/۷۶۸	۰/۰۸	۰/۲۰	۱	۰/۲۰	هیجان خواهی	
۰/۹۱۷	۰/۰۱	۰/۸۰	۱	۰/۸۰	سنخ شخصیتی الف-غیرسمی	
۰/۵۰۶	۰/۴۴	۷/۲۰	۱	۷/۲۰	سنخ شخصیتی الف-سمی	
۰/۹۴۵	۰/۰۴	۲/۸۵	۲	۵/۷۰	سرسختی	گروههای سه گانه
۰/۰۱۲	۴/۵۳	۱۰/۴۰	۲	۸۱/۲۰	هیجان خواهی	
۰/۹۲۵	۰/۰۷	۵/۷۱	۲	۱۱/۴۳	سنخ شخصیتی الف-غیرسمی	
۰/۰۰۰	۱۰/۵۸	۱۷۱/۲۴	۲	۳۴۲/۴۸	سنخ شخصیتی الف-سمی	جنس × گروههای سه گانه
۰/۰۷۳	۲/۶۶	۱۶۰/۸۲	۲	۳۲۱/۶۳	سرسختی	
۰/۰۷۵	۲/۶۲	۶/۰۲	۲	۱۲/۰۳	هیجان خواهی	
۰/۱۴۴	۱/۹۶	۴۴/۷۲	۲	۲۸۹/۴۳	سنخ شخصیتی الف-غیرسمی	
۰/۹۰۹	۰/۰۹	۱/۵۵	۲	۳/۱۰	سنخ شخصیتی الف-سمی	خطا
		۶۰/۴۶	۱۷۴	۱۰۵۱۹/۹۷	سرسختی	
		۲/۲۹	۱۷۴	۳۹۹/۴۰	هیجان خواهی	
		۷۳/۷۹	۱۷۴	۱۲۸۴۰/۱۳	سنخ شخصیتی الف-غیرسمی	
		۱۶/۱۸	۱۷۴	۲۸۱۶/۵۳	سنخ شخصیتی الف-سمی	کل
			۱۸۰	۵۲۱۲۸۵	سرسختی	
			۱۸۰	۲۳۲۳۶	هیجان خواهی	
			۱۸۰	۹۰۲۷۰	سنخ شخصیتی الف-غیرسمی	
			۱۸۰	۴۰۰۹۲	سنخ شخصیتی الف-سمی	

جدول ۵. مقایسه میانگینهای گروههای مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران

عادی از لحاظ هیجان خواهی با استفاده از روش پیگیری توکی

مردان و زنان عادی	برادران و خواهران سرطانی	مردان و زنان سرطانی	میانگین	گروههای سه گانه	متغیر
۶۳/۳۵	۵۳	۵۳/۴۰			
-۰/۳۷ n=۶۰ P=۰/۳۳۶	۰/۵۵ n=۶۰ P=۰/۰۴۸	-	۵۳/۴۰	مردان و زنان سرطانی	هیجان خواهی
-۰/۸۲ n=۶۰ p=۰/۰۰۴	-		۵۳	برادران و خواهران سرطانی	
-			۵۳/۳۵	مردان و زنان عادی	

مقایسه سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی رفتاری الف در میان افراد مبتلا...

جدول ۶. مقایسه میانگینهای گروههای مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و برادران و خواهران عادی از لحاظ سنخ شخصیتی الف- سمی با استفاده از روش پیگیری توکی

متغیر	گروههای سه گانه	میانگین	مردان و زنان سرطانی	برادران و خواهران سرطانی	مردان و زنان عادی
			۱۶/۲۵	۱۳/۱۰	۱۳/۶۲
سنخ شخصیتی الف- سمی	مردان و زنان سرطانی	۱۶/۲۵	-	-۳/۱۵ n=۶۰ P=۰/۰۰۰۹	۲/۶۳ n=۶۰ P=۰/۰۰۰۱
	برادران و خواهران سرطانی	۱۳/۱۰		-	-۰/۵۲ n=۶۰ p=۰/۴۸۳
	مردان و زنان عادی	۱۳/۶۲			-

عبارت دیگر، یافته به دست آمده با فرضیه هفتم تحقیق هماهنگ نیست. نسبت F مشاهده شده سنخ شخصیتی الف- سمی در گروههای سه گانه برابر با ۱۰/۵۸ می باشد، که در سطح آماری $P < ۰/۰۰۰۱$ معنی دار است. این یافته بیانگر این است که بین گروههای سه گانه فوق از لحاظ سنخ شخصیتی الف- سمی تفاوت وجود دارد. به عبارت دیگر، این یافته با فرضیه هشتم تحقیق همخوان است. برای اینکه دقیقاً تعیین شود که بین کدام یک از گروهها از لحاظ سنخ شخصیتی الف- سمی تفاوت وجود دارد از روش پیگیری توکی استفاده شد (به جدول ۶ مراجعه کنید).

همان گونه که در جدول ۶ مشاهده می شود، بین مردان و زنان سرطانی با برادران و خواهران سرطانی و با مردان و زنان عادی در سطح آماری $P < ۰/۰۰۰۱$ (به نفع مردان و

که بین کدام یک از گروههای سه گانه فوق الذکر از لحاظ هیجان خواهی تفاوت وجود دارد از آزمون پیگیری توکی^۱ استفاده شد (به جدول ۵ مراجعه کنید).

همان گونه که در جدول ۵ ملاحظه می شود، بین مردان و زنان سرطانی با برادران و خواهران سرطانی در سطح آماری $P < ۰/۰۴۸$ (هیجان خواهی به نفع مردان و زنان سرطانی) و بین برادران و خواهران سرطانی با مردان و زنان عادی در سطح آماری $P < ۰/۰۰۴$ (به نفع مردان و زنان عادی) تفاوت وجود دارد.

سنخ شخصیتی الف- غیرسمی در گروههای سه گانه برابر با ۰/۰۷ ($P = ۰/۹۲$) است، که بین سه گروه فوق از لحاظ سنخ شخصیتی الف- غیرسمی تفاوت دیده نمی شود. به

^۱ - Tukey

شخصیتی- رفتاری الف مرضی و بیماری جسمانی رابطه معنی داری به دست آمده است و نتایج تحقیقات سایر پژوهشگران را در این زمینه مورد تأیید قرار می‌دهد. اما از لحاظ ویژگی سنخ شخصیتی- رفتاری الف غیرمرضی (غیرسمی) میان افراد سرطانی و عادی تفاوتی دیده نشد. لذا این تحقیق نتایج تحقیقات سایر پژوهشگران را در این زمینه مورد تأیید قرار می‌دهد.

همان گونه که از اسم غیرسمی بر می‌آید این خصائص غیر مرضی هستند و برای ابتلای فرد به بیماری جسمانی تنها ویژگی الف مرضی کفایت می‌کند و برای بروز بیماری جسمانی، وجود ویژگیهای الف غیرسمی ضرورت ندارد.

نتایج این پژوهش نشان داد که میان افراد سرطانی و عادی از لحاظ سرسختی روانشناختی تفاوت معنی داری وجود ندارد، هر چند نتایج پژوهشهای قبلی نشان می‌دهد هر چه سرسختی فرد بالاتر باشد احتمال ابتلای فرد به بیماری جسمانی کمتر است. به عبارت دیگر، بین سرسختی روانشناختی و بیماری جسمانی رابطه معکوس وجود دارد. استدلالی که در مورد این پژوهش می‌توان ارائه داد این است که موقعی که فردی با واقعه‌ای خطرناک مثل سرطان مواجه می‌شود برای غلبه بر آن تمام تلاش و کوشش خود را به کار می‌گیرد و رفتارهای مثل مبارزه جویی،

زنان سرطانی) تفاوت وجود دارد. همچنین، بین برادران و خواهران سرطانی با مردان و زنان عادی تفاوت دیده نمی‌شود.

بالاخره، بین جنس (زن و مرد) و گروههای سه گانه مردان و زنان سرطانی، برادران و خواهران سرطانی و مردان و زنان عادی از لحاظ متغیرهای سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی، سنخ شخصیتی الف- غیرسمی و سنخ شخصیتی الف- سمی تعامل وجود ندارد. این یافته‌ها فرضیه‌های هفتم تا دوازدهم تحقیق را تأیید نمی‌کنند.

بحث و نتیجه گیری

در تحقیق حاضر این فرضیه کلی مورد آزمایش قرار گرفت، که بین افراد سرطانی و عادی از لحاظ سرسختی روانشناختی، هیجان خواهی و سنخ شخصیتی- رفتاری الف در فاصله سنی (۲۰-۴۰) تفاوت معنی داری وجود دارد.

بر اساس یافته‌های به دست آمده از این تحقیق، بین افراد سرطانی و عادی از لحاظ سنخ شخصیتی - رفتاری الف مرضی (سمی) تفاوت معنی دار وجود دارد. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت، افرادی که دارای ویژگی شخصیتی الف مرضی هستند، احتمال بیشتری برای مبتلا شدن به بیماری سرطان دارند، که نتایج حاصل از این پژوهش با پیشینه تحقیق همخوانی دارد. یعنی بین الگوی سنخ

منطقی به نظر می‌رسد که در این گونه پژوهشها در صورت امکان از پیش آزمون و پس آزمون استفاده شود، به این صورت که موقعی که مشخص شد فرد مبتلا به سرطان است، قبل از اینکه پزشک به او اطلاع دهد از وی پیش آزمون به عمل آید .

کنترل واقعه و متعهد شدن برای غلبه بر آن واقعه دردناک از خود نشان می‌دهد. این رفتارها نوعی سرسختی، حتی به صورت موقت در فرد ایجاد می‌کنند و باعث می‌شوند که افراد سرطانی مثل افراد عادی سرسخت شوند. در نتیجه طبیعی است که تفاوتی دیده نشود. برای اطمینان از صحت این استدلال

منابع

فارسی

- ابوالقاسمی، عباس (۱۳۷۴) ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش اضطراب امتحان و بررسی آن با اضطراب عمومی، عزت نفس، انتظارات معلم و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه سوم راهنمایی شهرستان اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز .
- افتخاری، افسر (۱۳۷۲). بررسی رابطه بین هیجان خواهی و بزهکاری، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روان‌شناسی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران .
- پالمر، استفن (۲۰۰۰). نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی، ترجمه: یوسفعلی، عطاری؛ ناصر، یوسفی (۱۳۸۰). اصفهان انتشارات پرشش .
- ریو- جان، مارشال (۱۹۷۸). انگیزش و هیجان، ترجمه: یحیی، سیدمحمدی (۱۳۷۶). تهران چاپ حیدری .
- زاهدی‌فو، شهین (۱۳۷۵). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش پرخاشگری و بررسی رابطه آن با افسردگی، الگوی شخصیتی الف و میگردن در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید چمران اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز .

مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

ساراسون، ایروین؛ ساراسون، باربارا (۱۹۸۷). روانشناسی مرضی (چاپ پنجم). جلد اول. ترجمه: بهمن، نجاریان؛ محمدعلی، اصغری مقدم؛ محسن، دهقانی (۱۳۷۱). تهران: انتشارات رشد .
عطاری، یوسفعلی؛ یوسفی، ناصر (۱۳۸۲). روان درمانی و مشاوره خانواده (برای مشاوران و روان شناسان بالینی)، اصفهان، انتشارات پرسش .

قربانی، پاشا (۱۳۷۰). بررسی رابطه هیجان خواهی و شغل خلبانی، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی؛ دانشگاه علامه طباطبائی تهران .
قربانی، نیما؛ دژکام، محمود (۱۳۷۳). ارتباط سخت‌روایی، الگوی رفتاری سنخ الف، و رفتار مستعد بیماریهای کرونری (سنخ ۲). مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بهشتی، سال ۱۸، شماره ۳ .

قربانی، نیما (۱۳۷۴). سخت‌رویی: ساختار وجودی شخصیت. مجله پژوهش‌های روانشناختی سال ۱۳۷۴، دوره ۳ شماره ۳ و ۴ .

کیامرثی، آذر (۱۳۷۶). ساخت و اعتباریابی مقیاس برای سنجش سرسختی و بررسی رابطه آن با سنخ شخصیتی- رفتاری الف، کانون مهار، عزت نفس، شکایت جسمانی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان، پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز .

نجاریان، بهمن؛ مکوندی، بهنام؛ دباغ، بهرام؛ نیکفر، سارا (۱۳۷۴). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش الگوی شخصیتی الف مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال دوم، شماره‌های اول و دوم .

نیسی، عبدالکازم (۱۳۸۰). جزوه آمار استنباطی و روش تحقیق پیشرفته، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز .

یوسفی، ناصر (۱۳۷۸). مشاوره سرطان، مجله اعتماد، انجمن علمی دانشجویی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره اول، سال اول، شماره‌های ۱ و ۲ و ۳ .

لاتین